

Oblici roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala i glazbena socijalizacija djece rane i predškolske dobi

Željko BONETA, Akvilina ČAMBER TAMBOLAŠ, Željka IVKOVIĆ
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska
zeljko@ufri.hr, akvilinact@uniri.hr, zeljka.ivkovic@uniri.hr

Od devedesetih godina 20. stoljeća učestala su sociološka istraživanja međugeneracijske transmisije kulturnog kapitala potaknuta Bourdieuovom teorijom kulturne reprodukcije. U njihovu je fokusu uglavnom bila analiza utjecaja roditeljskoga kulturnog kapitala na djecu školske dobi. Ovaj je rad problematizirao vezu roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala i glazbene socijalizacije dobnе skupine koja je u dosadašnjim istraživanjima bila zanemarena – djece rane i predškolske dobi. Bourdieuova teza o trima oblicima kulturnog kapitala operacionalizirana je u području glazbe. Kao indikatori institucionaliziranoga glazbenog kulturnog kapitala roditelja korišteni su opće i glazbeno obrazovanje, utjelovljenoga glazbeni angažman roditelja i djece i roditeljske glazbene odgojne prakse, a objektiviranoga materijalni glazbeni resursi koje obitelj posjeduje i kojim se koriste u procesu glazbene socijalizacije. Istraživanje je provedeno 2013. godine metodom ankete na uzorku roditelja čija djeca pohađaju vrtić na području grada Rijeke (N = 342). Kod većine obitelji učestalo je prakticiranje glazbenih aktivnosti s djecom, posjedovanje glazbenih resursa koji te aktivnosti omogućuju, ali i vrlo ograničeno uključivanje djece u izvanvrtičke glazbene aktivnosti. Pronađene su razmjerno slabe veze roditeljskoga općeg i glazbenog obrazovanja s oblicima glazbenih odgojnih praksi i posjedovanja glazbenih materijalnih resursa. Na transmisiju glazbenog kapitala snažnije, ali još uvijek relativno slabo, utječu glazbeno obrazovanje roditelja i prošli ili sadašnji roditeljski glazbeni angažman od njihova općeg obrazovanja. Zaključno, glazbena socijalizacija djece te dobi nema, u burdijeovskom smislu, distinktivnu funkciju transmisije kulturnog kapitala, nego se zbiva u sklopu rodnog obrasca roditeljske brige za dijete rane i predškolske dobi, prema kojem je majka u svim dimenzijama (glazbene) socijalizacije angažiranija od oca.

Ključne riječi: roditeljski glazbeni kulturni kapital, glazbena socijalizacija djece, utjelovljeni glazbeni kulturni kapital, objektivirani glazbeni kulturni kapital, institucionalizirani glazbeni kulturni kapital

1. Uvod

Društva kasne modernosti odlikuju masovna glazbena produkcija, raznorodna glazbena ponuda i glazbeno diferencirano slušateljstvo. Posredovanjem masovnih medija konzumacija glazbe postaje dostupnom sve širem krugu ljudi. U svijet glazbe uključeni su, barem kao konzumenti, pripadnici svih društvenih klasa i dobnih skupina. Bennett i suradnici u istraživanju provedenom na britanskom nacionalnom uzorku zaključuju da je glazba najpopularnija kulturna aktivnost, argumentirajući to podatkom da samo 2% kućanstava ne posjeduje nosače zvuka (Bennett i dr., 2009: 75). Odnos prema glazbi, osim individualnim dispozicijama (primjerice sluhom), snažno je određen društvenim i kulturnim čimbenicima. Na glazbene preferencije i oblike glazbene participacije utječe međudjelovanje mnoštva društvenih čimbenika kao što su klasa, društveni status, rod, dob, obrazovanje i obiteljski kulturni kapital (Mohr i DiMaggio, 1995; Sullivan, 2003; Chan i Goldthorpe, 2007; Nagel, 2010; Willekens i Lievens, 2014).

Jedna je od čestih tema u suvremenim sociološkim istraživanjima problematizacija veze između roditeljskoga kulturnog kapitala i kulturnog kapitala njihove djece. Mnoge studije potvrđuju da u generacijskoj transmisiji nedvojbeno postoji kontinuitet između kulturnog kapitala roditelja i kulturnog kapitala njihove djece (Mohr i DiMaggio, 1995; Christin, 2010; Kraaykamp i Van Eijck, 2010; Nagel, 2010; Ter Bogt i dr., 2011; Willekens i Lievens, 2014). Generacijska transmisija kulturnog kapitala započinje u procesu primarne socijalizacije, koja se najčešće odvija u obitelji.¹ Roditelji svojoj djeci prenose modele i iskustva koji su rezultat njihove vlastite socijalizacije i sklonosti određenih očekivanjima zajednice i društva u kojem žive. Transmisija kulturnog kapitala u toj dobi iznimno je važna jer stvara temelj za uspješan ulazak djeteta u školski sustav (Becker, 2010). No, kulturna socijalizacija djece ne odvija se isključivo posredovanjem namjernoga roditeljskog utjecaja. Kulturni identitet djeteta formira se pod utjecajem formalnih i neformalnih, unutarobiteljskih i izvanobiteljskih, namjernih i nena-mjernih, čimbenika. Agensi koji na to oblikovanje bitno utječu, uz obitelj, jesu vrtić i škola te vršnjaci i mediji, čiji utjecaj u doba adolescencije jača.

¹ Neproblematizirano teorijsko ishodište većine istraživanja klasična je teorija socijalizacije koja (pre)naglašava ulogu odraslih, a podcjenjuje ili potpuno zanemaruje ulogu djece (James, 2013; Frønes, 2016). Budući da je fokus rada na istraživanju obiteljske kulturne transmisije promatrane iz pozicije roditelja, dječju ćemo percepciju i ulogu, za čije je istraživanje primjerenija kvalitativna metodologija, ostaviti za neku buduću studiju.

U ovom se radu ograničavamo na analizu kulturne, preciznije glazbene, socijalizacije, koja se odvija u najranijoj, predškolskoj, dobi djeteta, u obiteljskom krugu. Nastojimo utvrditi vezu općeg i glazbenog obrazovanja roditelja (indikator i institucionaliziranoga kulturnog kapitala) i njihova glazbenog angažmana (indikator i utjelovljenoga kulturnog kapitala) s oblicima transfera glazbenog kapitala djeci.

2. Međugeneracijski transfer glazbenoga kulturnog kapitala

Uvođenjem termina kulturnoga kapitala i tezom o bliskoj povezanosti društvene i kulturne stratifikacije, Bourdieu razvija novu paradigmu u sociologiji obrazovanja (Bourdieu, 1977).² Obrazovni sustav služi kulturnoj reprodukciji jer, nasuprot dirkemovsko-funkcionalitičkoj ideji prenošenja univerzalnih normi i vrijednosti, reproducira kulturu jednog dijela društva, kulturu vladajuće klase. Visoka vrijednost koja se pripisuje dominantnoj kulturi ne temelji se na objektivno ustanovljivim kriterijima, nego je posljedica monopolizacije moći vladajuće skupine, koja svoju kulturu nameće kao legitimnu, poželjnu i neophodnu za uspjeh u obrazovnom sustavu. Stoga Bourdieu govori o dominantnoj kulturi kao o kulturnom kapitalu jer se ona, putem obrazovnog sustava, može pretočiti u bogatstvo i moć.

Školu Bourdieu smatra mjestom reprodukcije, na kojem se kulturni resursi stečeni u obitelji transformiraju u akreditive koji omogućavaju neprekidno obnavljanje postojećih obrazaca privilegiranosti i nejednakosti. Iako analizira obrazovni sustav, Bourdieu naglašava da se prisnost s dominantnom kulturom »proizvodi isključivo kroz obiteljski odgoj« (Bourdieu, 1977: 58). Djeca započinju školovanje s različitom razinom akumuliranoga kulturnog kapitala koji je njihova obitelj investirala u njih (Bourdieu, 1997). Djeca iz »dominantne klase« svladala su te vještine i znanja tijekom primarne obiteljske socijalizacije i zato posjeduju ključ za dešifriranje poruka s kojima se susreću u školi. Njihova se kulturna iskustva u školi nagrađuju dobrim ocjenama, što im osigurava dulji i uspješniji boravak u obrazovnom sustavu. Učenici bez takvoga obiteljskog kapitala, a uglavnom je riječ o učenicima iz nižih društvenih slojeva, postižu slabiji školski uspjeh, budući da slabije poznaju kulturne kôdove »dominantne klase«. Tako kultura ujedno

² Kulturni kapital, prema Bourdieu, predstavlja kumulativni produkt obiteljskog nasljeđa i obrazovnog sustava, a »[...] može postojati u trima oblicima: u utjelovljenom obliku [...], u objektiviranom obliku kulturnih dobara [...] i u institucionaliziranom obliku« (Bourdieu, 1997: 47).

postaje i posebnom strategijom za povlačenje i naglašavanje razlike prema drugima kao poseban diskurs »diferenciranja«.

Obiteljska međugeneracijska transmisija kulturnog kapitala ima za cilj poboljšanje društvenog statusa djece, odnosno time roditelji povećavaju šanse za uzlaznom društvenom mobilnošću svoje djece. No, riječ je o najmanje vidljivoj, »skrivenom obliku nasljednog prijenosa kapitala [...] [čija] akumulacija se odvija u cijelom razdoblju socijalizacije« (Bourdieu, 1997: 49). U pojašnjenju prijenosa kulturnog kapitala Bourdieu posebno naglašava implicitne socijalizacijske učinke postojanja obiteljskoga kulturnog kapitala. »Činjenica je da sva kulturna dobra – slike, spomenici, strojevi i bilo kakvi predmeti koje je oblikovao čovjek, a osobito sva ona koji spadaju u okruženje djetinjstva – imaju odgojni učinak njihovim pukim postojanjem« (Bourdieu, 1997: 56).

Bourdieu nije previše pozornosti posvetio načinu transmisije kapitala kroz obiteljsku kulturnu socijalizaciju. Budući da je dominantni tip obitelji srednje klase sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća, kad Bourdieu formulira svoje ideje, karakterizirala patrijarhalna rodna nejednakost, on zaključuje da je kulturni kapital obitelji određen očevom društvenom pozicijom, dok u njegovoj transmisiji veliku ulogu ima slobodno vrijeme majke (Bourdieu, 1997). Otac je nositelj institucionaliziranoga (obrazovnog) kulturnog kapitala, a majka utjelovljenoga (participirajućeg) kulturnog kapitala. »Majke imaju samo simboličku funkciju, one su odgovorne za upravljanje javnom slikom i simboličkim kapitalom obitelji« (Bourdieu, 2001, prema Willekens i Lievens, 2014: 110).

Kasnija istraživanja pokazuju da majka ima veću ulogu u objema dimenzijama (Van Eijck, 1997; DiMaggio, 2004, prema Willekens i Lievens, 2014; Christin, 2010). Willekens i Lievens (2014) provjeravaju još dvije hipoteze kad je riječ o važnosti roditeljskih uloga u kulturnoj socijalizaciji. Prva je hipoteza o maksimalizaciji roditeljskog statusa, prema kojoj presudnu ulogu na obiteljski životni stil, prema tome i na obrasce obiteljske kulturne participacije, ima roditelj više obrazovne razine, a onaj se drugi tomu prilagođava. Druga hipoteza izvedena je iz teorije socijalizacije rodničkih uloga, po kojoj su kćerini kulturni obrasci sličniji majčini, a sinovljevi očevim. U istraživanju na uzorku od 705 flandrijskih obitelji oni nalaze vrlo kompleksan odnos roditeljskog utjecaja. Hipoteza maksimalizacije statusa potvrđena je u kulturnoj transmisiji izraženoj kroz kulturnu praksu indikatora visoke kulture, participaciju u aktivnostima vezanim uz likovnu umjetnost i ozbilj-

nu glazbu, ali samo ako je majka obrazovanija od oca. Ako je majka nižega obrazovanja, utjecaj oca na participaciju u spomenutim područjima visoke kulture ne prevladava nad majčinim. Kad je posrijedi kulturna praksa vezana uz popularnu kulturu (pop i rock glazbu), očev utjecaj postaje dominantnim, a majčin nestaje. Tu se maksimalizacija statusa zbiva kad je otac obrazovaniji od majke, a utjecaj oca ostaje značajnim i u slučajevima jednakoga i nižeg obrazovanja (Willekens i Lievens, 2014: 302).

Kad je riječ o međuodnosu triju oblika kulturnog kapitala, analize međugeneracijske kulturne transmisije računaju se u dvama smjerovima: one u kojima se ključnim smatraju utjelovljeni te one koje naglašavaju institucionalizirani kulturni roditeljski kapital. Primjerice, Nagel smatra da veći ulogu u transmisiji ima kulturna praksa roditelja, koja se očituje u namjernoj socijalizaciji, ali i nehote, kroz utjecaj njihovih kulturnih navika i sklonosti na djecu (Nagel, 2010). Za jedne i druge je nedvojbeno da će djeca koju roditelji podupiru kasnije aktivnije participirati u kulturnim aktivnostima (Kraaykamp i Van Eijck, 2010; Becker, 2014; Oskala i dr., 2009, prema Reeves, 2015). Ter Bogt i suradnici (2011), analizirajući sadržaj međugeneracijske kulturne transmisije, također nalaze kontinuitet između roditeljskih i dječjih/adolescentnih kulturnih (glazbenih) preferencija. Socijalizacijom se u okviru obitelji prenosi (ne)sklonost većini glazbenih žanrova (Ter Bogt i dr., 2011: 313). U istoj studiji autori problematiziraju dva načina roditeljskog utjecaja na glazbeni ukus svoje djece: svjesni (kontrolirani) i nesvjesni (spontani). Kontrolirani način karakterizira nakana, odnosno namjerno uključivanje djece u neke oblike glazbene prakse, primjerice posjet glazbenim događajima (koncertima, operama i slično), upis u glazbenu školu ili tečaj. Spontani, nenamjerni, način glazbene socijalizacije odnosi se na roditeljske glazbene preferencije u obiteljskom ozračju vidljive odabirom glazbe koja se u kući sluša. Glazba je tu dio roditeljskoga životnog stila, prisutna u pozadini obiteljskih interakcija, kao kulisa svakodnevnih rutina. Budući da su u njih uključena i djeca, ona prihvaćaju roditeljske obrasce, koji postaju dijelom njihova habitusa, odnosno ostavljaju trajni trag na njihovu životnom stilu.³

³ Objašnjenje međugeneracijskog prijenosa glazbenoga kulturnog kapitala sa stajališta klasične socijalizacijske teorije, zbog usredotočenosti na tzv. visoku kulturu, zanemaruje činjenicu da se glazbeni ukus i glazbena participacija u popularnoj kulturi u adolescentskoj dobi razvijaju ponajprije pod utjecajem medija i vršnjačkih skupina, a vrlo često protivno roditeljskom ukusu i praksi. Kraaykamp i Van Eijck (2010) nalaze da utjecaj roditeljskoga kulturnog kapitala na djecu odrastanjem djece opada. To nipošto ne znači da se međuvršnjački utjecaj ne pojavljuje već i u vrtićima.

Ter Bogt i suradnici oslanjaju se na psihologijski socijalizacijski aksiom da »roditelji mogu aktivno prenijeti svoj ukus na djecu u mnogome na isti način kao što ih uče stavovima, ponašanju i navikama« (Grusec i Davidov, 2007, prema Ter Boght i dr., 2011: 300). Djeca imitiraju ponašanje svojih roditelja pa preko svakodnevnih rutina roditelji nesvjesno/nenamjeravano glazbeno socijaliziraju vlastitu djecu. Sullivan (2003) nalazi da veći utjecaj na djecu ima namjerna/poučna socijalizacija, primjerice kad roditelji vode svoju djecu na glazbena događanja, uključuju ih u glazbeno obrazovanje i glazbene aktivnosti. Ta je autorica istraživala povezanost roditeljskog i dječjega kulturnog kapitala kroz participaciju u kulturnim aktivnostima. Regresijskom analizom utvrdila je povezanost kulturne participacije djece s četirima varijablama: roditeljskom pozicijom u klasnoj hijerarhiji, razinom obrazovanja roditelja, školom koju dijete pohađa i, najvažnijom, kulturnom participacijom roditelja. »Kad se uključi varijabla roditeljske kulturne participacije, pripadnost društvenoj klasi i razina obrazovanja gube statističku značajnost. To pokazuje da je učinak tih pozadinskih varijabli na dječje kulturne aktivnosti u potpunosti posredovan roditeljskom kulturnom participacijom« (Sullivan, 2003: 88). Reeves (2015) u britanskim obiteljima nalazi motivacijski obrazac roditeljske glazbene socijalizacije koji se razlikuje od burdijeovske ideje da je glavni cilj kulturne transmisije osnaživanje mogućnosti dječje društvene mobilnosti. Na temelju provedenih polustrukturiranih intervjua on zaključuje da je roditeljski poticaj djece da se bave glazbom oblik jačanja obiteljskih veza (obiteljske kohezije) i obiteljskog identiteta. Ne odbacujući značaj strukturnih čimbenika, Reeves ključnim razlogom poticanja i vodstva drži prepoznavanje glazbenog talenta kod djece, što je puno češće u roditelja koji su se bavili glazbom i glazbeno su talentirani.

Nerijetko se Bourdieuu zamjera nedovoljno precizna definicija kulturnog kapitala, zbog čega slijede različite istraživačke operacionalizacije tog koncepta, što pak često vodi do posve suprotnih istraživačkih dijagnoza (Sullivan, 2002). Primjerice, DiMaggio (1982, prema Tanner, Asbridge i Wortley, 2008.) nalazi da je kulturni kapital, iako od vitalne važnosti za obrazovni uspjeh u školi, slabije povezan s roditeljskim odgojnim utjecajima, nego što to Bourdieu pretpostavlja. Kasnija istraživanja kulturnog kapitala odraslih (Chan i Goldthorpe, 2007) također su pokazala slabu povezanost društvene klase i ukusa. Slabi izravni učinci roditeljskog statusa i snažniji nezavisni učinci školovanja i kulturnog kapitala, upućuju na činjenicu da trenutačne kulturne preferencije učenika vjerojatnije nagovještavaju

društveni status kojemu teže, nego što odražavaju njihovo klasno podrijetlo (Tanner, Asbridge i Wortley, 2008.). Bourdieuu se također zamjera što u analizi kulturne stratifikacije zanemaruje iznimno značajne čimbenike rasne i etničke pripadnost u multietničkim društvima. Dodatnu slabost njegova teorijskog okvira Sullivan nalazi u prenamaglašavanju uloge strukture, a podcjenjivanju ili zanemarivanju uloge pojedinca i značaja njegove svijesti u izgradnji kulturnog kapitala (Sullivan, 2002).

3. Cilj i hipoteze istraživanja

Namjera je ovog rada, koristeći kvantitativnu metodologiju, utvrditi značajke roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala te njegove veze s glazbenom socijalizacijom djece rane i predškolske dobi. Najčešći predmet istraživanja razine glazbenog kapitala u kvantitativnim istraživanjima jesu glazbeni ukus (preferiranje pojedinih umjetnosti i žanrova), glazbena participacija (učestalost sudjelovanja u glazbenim priredbama poput posjeta koncertima i operama), slušanje glazbe, glazbene kompetencije (poznavanja glazbenih pravaca i glazbenika) i posjedovanja glazbenih resursa (audio/video uređaja i nosača zvuka) (Barone, 2006). U radu se propituju one dimenzije roditeljskoga glazbenog kapitala koje mogu namjerno i nenamjerno utjecati na glazbeni ukus djece. Polazimo od pretpostavke da razina općega i glazbenog obrazovanja roditelja, kao i njihov glazbeni angažman, utječu na glazbene odgojne prakse, odnosno na razinu angažmana u međugeneracijskom transferu glazbenih sadržaja.

Na temelju spoznaja koje su prethodno predstavljene, formulirane su sljedeće hipoteze:

H1: Roditelji koji su glazbeno obrazovani intenzivnije glazbeno socijaliziraju djecu nego roditelji koji nemaju nikakvo glazbeno obrazovanje.

H2: Obrazovaniji roditelji intenzivnije glazbeno socijaliziraju djecu nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja.

H3: Roditelji koji su tijekom života bili više glazbeno angažirani intenzivnije glazbeno socijaliziraju djecu nego roditelji koji nemaju nikakvo glazbeno iskustvo.

U hipotezama pretpostavljamo da je (1) institucionalizirani roditeljski kulturni kapital povezan s roditeljskim i dječjim utjelovljeni glazbenim kulturnim kapitalom te da je (2) institucionalizirani i utjelovljeni roditeljski kapital povezan s objektiviranim dječjim kulturnim glazbenim kapitalom.

4. Metodologija istraživanja

4.1. Operacionalizacija glazbenoga kulturnog kapitala i mjerni instrumenti

Polazimo od Bourdieuove definicije kulturnog kapitala kao distinktivne forme znanja i sposobnosti koju osoba stječe u obitelji, vrtiću, procesu obrazovanja te u kontaktima s drugim ljudima (Bourdieu, 1977, 1997). Pojam kulturnog kapitala Bourdieu (1977) je operacionalizirao kroz indikatore participacije u sljedećim kulturnim aktivnostima: čitanje knjiga i novina, pohađanje kazališnih predstava, slušanje klasične glazbe, posjeti muzejima, izložbama i umjetničkim galerijama te posjedovanje radio i TV uređaja. U ovom smo se radu ograničili na analizu obiteljske transmisije glazbene dimenzije kulturnog kapitala, pa smo pojmu kulturnog kapitala dodali atribut »glazbeni«. Slijedeći Bourdieua (1997), tri oblika glazbenog kulturnog kapitala operacionalizirali smo na niže opisani način.

Institucionalizirani (obrazovni) oblik glazbenoga kulturnog kapitala iskazan je razinom roditeljskoga općeg obrazovanja (osnovna škola, trogodišnja srednja škola, četverogodišnja srednja škola, viša škola ili trogodišnji studij i fakultet) i glazbenog obrazovanja (nikakvo glazbeno obrazovanje, samouk/a, započeto, ali nezavršeno glazbeno obrazovanje, privatni glazbeni tečaj, osnovna glazbena škola, srednja glazbena škola i glazbena akademija). Te smo indikatore tretirali kao nezavisne varijable.

Utjelovljeni (inkorporirani) oblik glazbenoga kulturnog kapitala iskazan je kroz sljedeće dimenzije glazbene participacije: glazbeni angažman roditelja, glazbeni angažman djece i roditeljske glazbene odgojne prakse. Skalom glazbenog angažmana roditelja, s dihotomnim odgovorima (postojanje ili nepostojanje određenog angažmana) ispitivani su oblici glazbenog angažmana kojima se ispitanik (roditelj) u životu bavio ili se još uvijek bavi, a sastojala se od sljedećih sedam čestica: informiranje o glazbi putem različitih medija (TV, internet, časopisi, novine i slično), sakupljanje nosača zvuka (CD, DVD, kazete i ploče), pjevanje u amaterskom zboru (školskom, župnom i slično), sviranje instrumenta, pjevanje u klapi, pjevanje u profesionalnom zboru te angažman u vokalno-instrumentalnom sastavu (bendu). Instrument mjeri razinu glazbenog angažmana roditelja, od potpunog izostanka interesa za glazbene sadržaje do kumuliranoga glazbenog iskustva i aktivnog bavljenja glazbom. Namjerna glazbena socijalizacija djece mjerena je trima instrumentima, koji su tretirani kao zavisne varijable. Prvi indikator utjelovljene dimenzije

glazbenoga kulturnog kapitala bio je glazbeni angažman djece, mjereno roditeljskim (ne)uključivanjem djeteta u izvanvrtičke glazbene aktivnosti (glazbene radionice i glazbene tečajeve). Drugi instrument mjerio je učestalost zajedničkoga (roditeljskog i dječjeg) slušanja dječje i klasične glazbe na pet razina učestalosti (1 = nikada, 2 = rijetko, 3 = ponekad, 4 = često, 5 = stalno). Treći instrument bio je skala roditeljskih glazbenih odgojnih praksi. Na ljestvici od pet stupnjeva (1 = nikada, 2 = jednom godišnje, 3 = jednom u nekoliko mjeseci, 4 = barem jednom mjesečno, 5 = barem jednom tjedno), ta je skala ispitivala učestalost prakticiranja deset vrsta glazbenih odgojnih roditeljskih praksi u obiteljskom domu s djetetom: pjevanje dječjih pjesama, muziciranje na instrumentima, plesanje, gledanje animiranih glazbenih filmova, izvođenje glazbenih igara s pokretom, igranje glazbenim igračkama, izvođenje brojalica, pjevanje/slušanje glazbe tijekom svakodnevnih poslova, pjevanje uspavanki djetetu i igranje edukativnih glazbenih igara na računalu.

Objektivirani (materijalni) oblik glazbenoga kulturnog kapitala (posjedovanja kulturnih dobara) bio je izražen kroz glazbene resurse koje dijete/obitelj ima, a povezani su s razvojem glazbenih sposobnosti djece (instrumenti, glazbene igračke, glazbene slikovnice, nosači zvuka i glazbene igre). Riječ je o četvrtom instrumentu za mjerenje namjerne glazbene socijalizacije koji smo tretirali kao zavisnu varijablu. Objektivirana dimenzija kulturnog kapitala mjerena je odgovorima ponuđenim na dihotomnoj razini (posjedovanje ili neposjedovanje). Skala se sastojala od sljedećih šest čestica: glazbene igračke (koje »pjevaju« ili »sviraju«), instrumenti za djecu (npr., različite vrste udaraljki i šuškalica, sintesajzer), zvučne slikovnice, slikovnice na temu glazbe, nosači zvuka (kazete i CD-i) s pjesmama za djecu i igre za razvoj glazbenih sposobnosti (npr., edukativne igre na računalu).

Upitnik se sastojao od ukupno 92 varijable, a uz prikazane instrumente glazbenoga kulturnog kapitala ispitivane su i roditeljske glazbene preferencije, kao i njihove vrijednosne orijentacije, koje nisu uključene u analize predstavljene u ovom radu. Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno između 15 i 20 minuta.

4.2. Uzorak i prikupljanje podataka

Populacija na kojoj je provedeno istraživanje bili su roditelji čija djeca pohađaju javni vrtić (ustanova Dječji vrtić Rijeka) i privatne vrtiće na po-

dručju grada Rijeke.⁴ Anketiranje je provedeno u svibnju 2013. godine na prigodnom uzorku od 342 roditelja. U realizaciji anketiranja sudjelovale su odgajateljice koje su ponudile ispunjavanje upitnika svim roditeljima koji su došli po svoju djecu u vrtić. Odgajateljice su bile instruirane o ciljevima i svrsi istraživanja, o dobrovoljnosti sudjelovanja ispitanika, povjerljivosti podataka i ostalim informacijama s kojima su prije ispunjavanja upitnika upoznale roditelje. Sve su spomenute informacije u pisanome obliku izveštene na oglasnu ploču za roditelje u objektima u kojima se provodilo anketiranje. Roditelji koji su pristali na anketiranje upitnik su ispunjavali u prostoru vrtića posebno namijenjenom za roditelje (tzv. kutić za roditelje) zbog osiguranja prostora privatnosti. Ispunjene upitnike roditelji su ubacivali u anketne kutije. Po završetku anketiranja, na oglasnu ploču za roditelje postavljena je pismena zahvala sudionicima istraživanja. Podaci na temelju kojih bi mogle odrediti ili procijeniti stope odbijanja sudjelovanja roditelja u istraživanju nisu bilježeni.

Spolna struktura uzorka (Tablica 1) potvrđuje nalaze prethodnih istraživanja (Tomić-Koludrović i Lončarić, 2006; Bijelić, 2011; Ivković, Boneta i Kanjić, 2014) da većinu aktivnosti vezanih uz dječje pohađanje vrtića obavljaju majke. Najmlađi anketirani roditelji imali su 24, a najstariji 54 godine, a njihova su djeca bila u dobi između 1 i 7 godina (ako su imali više djece te dobi, roditelji su instruirani da upitnik ispunjavaju za dijete koje pohađa skupinu u kojoj je provedeno anketiranje). Velika većina djece živi u nukleusnim obiteljima, a podjednak je udio proširenih i jednoroditeljskih obitelji. Najveći je udio ispitanika koji imaju jedno ili dvoje djece. Ispitanici sa završenim samo osnovnoškolskim obrazovanjem u daljnjoj su statističkoj obradi pripojeni obrazovnoj kategoriji trogodišnje srednje škole zbog njihova zanemarivog udjela u uzorku. Najbrojnija je kategorija onih sa završenom četverogodišnjom školom, a slijede ispitanici s fakultetom.

U obradi podataka korišteni su sljedeći statistički postupci: Pearsonov hi-kvadrat test, t-test za nezavisne uzorke i jednosmjerna analiza varijance. Statistička obrada provedena je s pomoću računalnog programa IBM SPSS Statistics 24. Istraživačke procedure odobrilo je Etičko povjerenstvo Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

⁴ Anketirani su roditelji u objektima Dječjeg vrtića Rijeka Krnjevo, Morčić, Pehlin, Podmurvice, Topolino, Turnić i Z. Cviić te u vrtićima Snjeguljica (privatni vrtić) i Zvezdica mira (koji je osnovala Rimokatolička crkva).

Tablica 1. Sociodemografske karakteristike ispitanika

<i>spol</i>	
ženski	80,18%
muški	19,24%
bez odgovora	0,58%
<i>dob ispitanika</i> (prosjek godina)	35,84
dobni raspon	24–54
<i>dob djece</i>	
dobni raspon	1–7
<i>broj djece</i>	
jedno	38,01%
dvoje	51,75%
troje	7,31%
četvero i više	1,47%
bez odgovora	1,46%
<i>tip obitelji u kojoj živi dijete</i>	
s oba roditelja	87,43%
s jednim roditeljem	5,56%
s roditeljima i drugim rođacima	6,43%
samo s bakom i djedom	0,29%
bez odgovora	0,29%
<i>obrazovna razina</i>	
osnovna škola	1,19%
trogodišnja srednja škola	21,73%
četverogodišnja srednja škola	41,37%
viša škola	11,90%
fakultet	23,81%

5. Rezultati istraživanja

5.1. Opće obrazovanje roditelja

Uz glazbeno obrazovanje, općeobrazovna razina obaju roditelja, kako su je ispitanici navodili za sebe i drugog roditelja (Tablica 2), bila je indikator institucionaliziranoga roditeljskog kulturnog kapitala. Budući da analiziramo obiteljski glazbeni kapital, usporedili smo obrazovne razine roditelja. Homogamni obrazac pri izboru supružnika u suvremenom je društvu ponajviše povezan s obrazovnom razinom partnera (Kalmijn, 1998; Blossfeld, 2009). Povezanost varijabli obrazovanja obaju roditelja (Cramérov

$V = 0,33$, $p < 0,001$) potvrđuje postojanje homogamnog obrasca u tom obilježju. Najmanju podudarnost roditeljske obrazovne razine nalazimo u kategoriji najvišeg obrazovanja. U kategorijama trogodišnje i više škole veća je podudarnost roditeljskih obrazovnih razina. Općenito, majke su obrazovanije od očeva, pa u slučaju kad očevi imaju završenu višu školu, natpolovična većina majki (54,76%) ima završen fakultet.

Tablica 2. Obrazovna razina obaju roditelja (%)

<i>obrazovna razina</i>	<i>majke</i>	<i>oca</i>
osnovna škola	1,17	1,17
trogodišnja srednja škola	15,79	20,76
četverogodišnja srednja škola	29,24	42,11
viša škola	16,37	12,28
fakultet	36,26	22,51
bez odgovora	1,17	1,17

Da bismo mogli dodatno provjeriti značaj institucionaliziranoga obiteljskog glazbenog kapitala, kreirali smo novu varijablu *obiteljski obrazovni status*. Nova se varijabla naslanja na prethodno spomenutu tezu o obiteljskoj maksimalizaciji statusa (Willekens i Lievens, 2014), prema kojoj supružnik s višom razinom obrazovanja dominira u kreiranju obiteljskih kulturnih obrazaca. Varijabla je konstruirana tako što je obitelj predstavljena kroz završenu obrazovnu razinu obrazovanijeg roditelja, neovisno o obrazovnoj razini drugog roditelja i njihovim razlikama.

5.2. Glazbeno obrazovanje roditelja

Distribucija razina glazbenog obrazovanja ispitanika prikazana je u Tablici 3. Trećina ispitanika (32,46%) imala je doticaj s nekim oblikom glazbenog obrazovanja, dok natpolovična većina (59,94%) nije. U daljnjoj smo analizi grupirali tipove obrazovanja u tri kategorije – sukladno modelu Coombsa i Ahmeda iz 1974. godine koji je 2001. godine prihvatila Europska komisija (Plavšić i Diković, 2016): formalno obrazovanje (institucionalizirano i hijerarhijski strukturirano), neformalno (organizirano izvan formalnoga obrazovnog sustava) i informalno (izvansustavno učenje u svakodnevnom iskustvu). Svaki deseti ispitanik glazbeno je samouk (informalno glazbeno obrazovanje), svaki šesti ima neformalno glazbeno obrazovanje (privatni glazbeni tečajevi i započeto, a nedovršeno obrazo-

vanje⁵), a svaki petnaesti ima formalno glazbeno obrazovanje (završena osnovna ili srednja glazbena škola). Očevi su više od majki bili zastupljeni u kategoriji informalnoga glazbenog obrazovanja (19,70% prema 7,30%), dok je majki više u ostalim kategorijama.

Tablica 3. Glazbeno obrazovanje ispitanika (%)

nikakvo		59,94	
informalno		9,65	
neformalno	započeto, a nezavršeno	9,94	16,37
	privatni glazbeni tečajevi	6,43	
formalno	osnovna glazbena škola	5,56	6,44
	srednja glazbena škola	0,88	
bez odgovora		7,60	

Statistička analiza otkrila je slabu povezanost općega i glazbenog obrazovanja kod majki (Cramérov $V = 0,17$, $p < 0,01$), ali ne i kod očeva. U kategoriji trogodišnjega srednjoškolskog obrazovanja čak 80,36% ispitanica nema nikakvu vrstu glazbenog obrazovanja, dok je u dvjema najobrazovanim kategorijama (viša i visoka škola) udio glazbeno neobrazovanih znatno manji (47,03% i 57,02%). Osnovnu i srednju glazbenu školu završilo je 1,79% najslabije obrazovanih naprema 12,28% najobrazovanijih majki.

5.3. Glazbeni angažman roditelja

Participacija u glazbenim aktivnostima indikator je utjelovljenoga glazbenog kulturnog kapitala. Primjećujemo velike razlike u distribuciji odgovora kad je u pitanju participacija roditelja u glazbenim aktivnostima (Tablica 4). Više od dvije trećine anketiranih tijekom života bilo je ili je još uvijek »pasivno glazbeno angažirano« na dva načina: kroz informiranje o glazbi putem medija i sakupljanjem nosača zvuka. Malo više od polovine anketiranih bilo je ili je još uvijek angažirano pjevanjem u amaterskom zboru, a malo više od četvrtine bavilo se ili se još uvijek bavi sviranjem nekog instrumenta. U preostalim trima zahtjevnijim oblicima glazbenog angažmana participira(lo je) manje od dvadesetine anketiranih. Samo jedan od dvadeset ispitanika ima glazbeno iskustvo pjevanja u profesionalnom zboru i vokalno-instrumentalnom sastavu (bendu), a najmanje njih pjeva(lo je) u klapi.

⁵ Budući da je u upitniku čestica započetoga, a nedovršenoga glazbenog obrazovanja obuhvaćala i tečajeve i glazbenu školu, smatramo manjom greškom uključiti je u kategoriju neformalnoga nego formalnog obrazovanja.

Tablica 4. Prošli i/ili trenutačni glazbeni angažman ispitanika (%)

	<i>ne</i>	<i>da</i>	<i>b. o.</i>
pjevanje u klapi	94,46	3,79	1,75
pjevanje u profesionalnom zboru	93,59	4,37	2,04
pjevanje u vokalno-instrumentalnom sastavu (bendu)	93,30	4,37	2,33
sviranje instrumenta	70,55	27,41	2,04
pjevanje u amaterskom zboru	41,11	56,85	2,04
informiranje o glazbi putem različitih medija	27,40	70,85	1,75
sakupljanje nosača zvuka	28,86	69,68	1,46

Podrazumijeva se da mjereni oblici angažmana predstavljaju različite razine utjelovljenoga glazbenog kulturnog kapitala. Iako oni po sebi nisu kumulativni, analiza broja glazbenih aktivnosti ispitanika upućuje na trend kumuliranja. Desetina ispitanika (9,33%) su potpuni glazbeni apstinenti i ne participiraju ni u jednom obliku glazbenih aktivnosti. Svaki sedmi ispitanik (16,33%) sudjeluje/sudjelovao je u samo jednoj od ponuđenih aktivnosti, ponajviše u amaterskom, najvjerojatnije školskom, zboru. Četvrtina ispitanika (27,11%) participira(la je) u dvjema aktivnostima, a pjevanju u zboru najčešće se pridružuje sakupljanje nosača zvuka. Podjednaki je udio ispitanika s trima (27,41%) tipovima aktivnosti, gdje se prethodno spomenutim dvjema aktivnostima pridružuje praćenje glazbenih sadržaja u medijima. Aktivniji glazbeni angažman kroz sudjelovanje u četirima aktivnostima karakteristika je svakoga sedmog ispitanika (14,58%), a svaki dvadeseti (4,96%) participira u pet i više glazbenih aktivnosti. U daljnjoj smo analizi broj glazbenih roditeljskih aktivnosti koristili kao novu nezavisnu varijablu.

Analiza je pokazala statistički značajnu povezanost indikatora institucionaliziranoga i tog indikatora utjelovljenoga kulturnog kapitala roditelja (Tablica 5).⁶ Majke s dvjema najvišim razinama obrazovanja više su (bile) glazbeno angažirane od majki s dvjema nižim razinama obrazovanja. Kod očeva razliku u glazbenom angažmanu nalazimo između najniže i ostalih općeobrazovnih kategorija. Analize pojedinačnih aktivnosti otkrile su da je razina majčinoga općeg obrazovanja statistički zna-

⁶ U nastavku je prikazano testiranje statističke značajnosti razlika analizom varijance. U postupku je najprije proveden test homogenosti varijanci, nakon toga je, u slučaju homogenih varijanci, proveden Schefféov, a u slučaju nehomogenih varijanci Tamhaneov T2 test. Ako u tablici nije posebno naznačeno, riječ je o homogenim varijancama, odnosno prikazan je ishod Schefféova testa.

čajno ($p < 0,05$) povezana s četirima glazbenim aktivnostima, a očeva s dvjema, te da su te veze u majki neznatno snažnije (raspon Cramérova V koeficijenta od 0,15 do 0,25), nego u očeva (raspon od 0,15 do 0,21).

Tablica 5. Rezultati analize varijance pri testiranju razlika u prosječnom broju glazbenih aktivnosti (utjelovljeni glazbeni kapital roditelja) po kategorijama općega i glazbenog obrazovanja roditelja (institucionalizirani glazbeni kapital)

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	
obrazovni status obitelji	1. trogodišnja srednja škola	1,89	1,26	3	6,016**	1, 2 < 4
	2. četverogodišnja srednja škola	2,10	1,25			
	3. viša škola	2,56	1,59			
	4. fakultet	2,69	1,24			
obrazovanje majke	1. trogodišnja srednja škola	1,93	1,24	3	8,967**	1, 2 < 3, 4
	2. četverogodišnja srednja škola	2,08	1,37			
	3. viša škola	2,73	1,43			
	4. fakultet	2,77	1,17			
obrazovanje oca	1. trogodišnja srednja škola	1,93	1,35	3	4,076*	1 < 2, 4
	2. četverogodišnja srednja škola	2,52	1,33			
	3. viša škola	2,50	1,28			
	4. fakultet	2,59	1,34			
glazbeno obrazovanje ispitanika	1. nikakvo	1,91	1,06	3	36,169**	1 < 2, 3, 4
	2. informalno	3,26	1,41			
	3. neformalno	3,42	1,24			
	4. formalno	3,36	1,47			

* $p < 0,01$; ** $p < 0,001$

Varijabla glazbenog obrazovanja statistički je značajno povezana s brojem glazbenih aktivnosti te sa svim oblicima glazbenog angažmana pojedinačno, osim s pjevanjem u klapi. Ispitanici koji nisu imali nikakav doticaj s glazbenim obrazovanjem (bili) su angažirani u manjem broju glazbenih aktivnosti od ostalih triju kategorija glazbeno obrazovanih.

5.4. Uključivanje djece u izvanvrtičke glazbene aktivnosti

Budući da analiziramo kulturnu transmisiju usmjerenu na djecu rane i predškolske dobi, prikaz prijenosa tog oblika glazbenog kapitala započinjemo (ne)uključivanjem djece u neformalne oblike izvanvrtičke glazbene socijalizacije (glazbene radionice, glazbene tečajeve, dječje zborove i

slično).⁷ Roditeljsko uključivanje djece u izvanvrtičke glazbene radionice vid je namjernog transfera glazbenoga kulturnog kapitala, odnosno indikator njegova utjelovljena oblika. Taj oblik »poučne socijalizacije« (Sullivan, 2003) nije široko prisutan i u njega je uključeno samo svako jedanaesto djetete (8,77%).

Nije utvrđena povezanost te varijable s razinom glazbenog obrazovanja roditelja, što smo pretpostavili u prvoj hipotezi. U toj dimenziji glazbene socijalizacije, nije potvrđena ni treća hipoteza, da je razina glazbenog angažmana roditelja povezana s uključivanjem djece u izvanvrtičke glazbene aktivnosti. Istodobno je utvrđena, doduše slaba, povezanost razine općeg obrazovanja majke ($\chi^2 = 7,316$, Cramérov $V = 0,15$, $p < 0,05$), kao i obrazovnog statusa obitelji ($\chi^2 = 7,848$, Cramérov $V = 0,15$, $p < 0,05$) i uključivanja djece u glazbene radionice. Naime, u svakoj višoj kategoriji obrazovanja majke povećava se udio djece uključene u glazbene radionice. Primjerice, kad je riječ o obiteljskom obrazovnom statusu, udio uključene djece raste od 2,86% u kategoriji najmanje obrazovanih roditelja do 13,42% u najobrazovanijoj kategoriji. Statistička značajnost nije utvrđena s varijablom obrazovne razine oca, što znači da je druga hipoteza samo djelomično potvrđena.

5.5. Glazbene odgojne prakse u obiteljskom domu

Sljedeći indikator utjelovljenoga kulturnog kapitala, koji ima status zavisne varijable, jest roditeljska glazbena odgojna praksa s djecom. Riječ je o namjernoj glazbenoj socijalizaciji djece unutar obiteljskog doma koju smo najprije utvrdili općim pitanjima o učestalosti zajedničkog slušanja klasične i dječje glazbe (Tablica 6).

Tablica 6. Raspodjela odgovora na pitanje »Koliko često svome djetetu puštate sljedeću vrstu glazbe?« (%)

	<i>nikada</i>	<i>rijetko</i>	<i>ponekad</i>	<i>često</i>	<i>stalno</i>	<i>b. o.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
glazba za djecu	0,88	4,97	16,67	44,44	32,75	0,29	4,04	0,88
klasična glazba	24,56	27,49	30,70	12,87	3,80	0,58	2,44	1,11

Obiteljska je atmosfera u više od tri četvrtine domova često ili stalno (77,19%) temperirana glazbom za djecu. Iznimno malo roditelja, manje od

⁷ U analizu ne možemo uključiti formalni oblik glazbene socijalizacije, jer je uvjet za upis u glazbenu školu da dijete ima sedam godina. Istodobno valja naglasiti da se i samo upisivanje djece u vrtić može tretirati kao oblik jačanja njihova kulturnog, pa onda i glazbenoga, kapitala, budući da se u vrtićima odvijaju mnogobrojne edukativne glazbene aktivnosti.

pet posto, rijetko pušta tu vrstu glazbe svojoj djeci. Dakle, glazba za djecu dio je svakodnevice u većinskom dijelu anketirane populacije, neovisno o vezama pretpostavljenim u hipotezama. Kad je posrijedi klasična glazba, stanje je bitno drukčije. Više od polovine ispitanika (52,05%) rijetko ili nikada ne pušta tu vrstu glazbe svojoj djeci, a tek se u svakom šestom domu (16,67%) to čini često ili stalno.

Jedina nezavisna varijabla statistički značajno povezana s puštanjem dječje glazbe jest spol djeteta koje pohađa vrtić. U tom se indikatoru pojavljuje rodni obrazac ($t = -2,75$, $p < 0,01$) koji smo uočili u glazbenoj socijalizaciji ispitanika. Roditelji, naime, kćerima češće nego sinovima puštaju dječju glazbu.

Nasuprot tomu, varijabla puštanja klasične glazbe djetetu, kao indikator snaženja dječjega kulturnog kapitala, statistički je značajno povezano s dvama indikatorima institucionaliziranoga glazbenog kapitala roditelja (Tablica 7). Sukladno prvoj hipotezi, formalno glazbeno obrazovani roditelji češće od roditelja bez ikakvoga glazbenog obrazovanja puštaju djeci klasičnu glazbu. Druga hipoteza je u tom slučaju samo djelomično potvrđena, jer je veza utvrđena s varijablom očeva, ali ne i majčina opća obrazovanja. Očevi najniže razine općeg obrazovanja (trogodišnja srednja škola) to čine rjeđe od onih koji su završili četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje i fakultet. Na roditeljsku praksu puštanja klasične glazbe ne utječe obrazovna razina majke, nego obrazovna razina oca, što odudara od nalaza prethodnih istraživanja u kojima obrazovanje majke ima značajniju ulogu u glazbenoj socijalizaciji djeteta.

Tablica 7. Rezultati analize varijance pri testiranju razlika u puštanju klasične glazbe djetetu po kategorijama općega i glazbenog obrazovanja roditelja (institucionalizirani glazbeni kapital)

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	
glazbeno obrazovanje ispitanika	1. nikakvo	2,28	1,10	3	4,975**	1 < 4
	2. informalno	2,67	1,11			
	3. neformalno	2,49	1,07			
	4. formalno	3,14	0,99			
obrazovanje oca	1. trogodišnja srednja škola	2,11	1,15	3	3,317*	1 < 2, 4
	2. četverogodišnja srednja škola	2,53	1,06			
	3. viša škola	2,45	1,11			
	4. fakultet	2,62	1,12			

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Htijući dobiti detaljniji uvid u roditeljske aktivnosti vezane uz glazbenu socijalizaciju, razradili smo skalu roditeljskih glazbenih odgojnih praksi. Od ispitanika je zatraženo da definiraju učestalost prakticiranja za svaki od deset ponuđenih oblika aktivnosti vezanih uz glazbu s djetetom (Tablica 8). Prvi je zaključak iz donje tablice da su sve ponuđene glazbene aktivnosti često prisutne u interakcijama anketiranih roditelja i njihove djece (odgovori 4 i 5). Najučestalije su aktivnosti pjevanje dječjih pjesmica (87,13%) i plesanje (84,21%). Primjetno je da su u obiteljskim domovima i sve ostale aktivnosti, osim muziciranja na instrumentima, većinski prisutne (> 50%) s učestalošću od jednom mjesečno i češće.

Tablica 8. Raspodjela odgovora na pitanje »Koliko često prakticirate sljedeće aktivnosti u svome domu s djetetom?« (%)

	1	2	3	4	5	b. o.	M	SD
pjevanje dječjih pjesama	1,46	1,46	9,06	21,05	66,08	0,88	4,50	0,84
muziciranje na instrumentima	18,13	13,74	25,44	24,27	16,08	2,34	3,07	1,34
plesanje	1,75	2,63	9,65	22,81	61,40	1,75	4,42	0,90
gledanje animiranih glazbenih filmova	4,97	4,97	19,59	28,65	39,47	2,34	3,95	1,13
izvođenje glazbenih igara s pokretom	2,92	4,68	16,08	27,78	46,49	2,05	4,13	1,04
igranje glazbenim igračkama	4,68	4,09	19,30	26,90	41,81	3,22	4,00	1,11
izvođenje brojalica	1,17	3,80	13,74	27,49	52,05	1,75	4,28	0,93
pjevanje/slušanje glazbe tijekom svakodnevnih poslova	3,22	4,68	8,19	24,56	57,31	2,05	4,31	1,03
pjevanje uspavanki djetetu	10,82	8,48	23,39	25,44	29,82	2,05	3,56	1,30
igranje edukativnih glazbenih igara na računalu	19,88	10,82	17,54	23,98	26,02	1,75	3,26	1,47

1 = nikad; 2 = jednom godišnje; 3 = jednom u nekoliko mjeseci; 4 = barem jednom mjesečno; 5 = barem jednom tjedno

Postoji konzistentnost unutar utjelovljenoga kulturnog kapitala roditelja, na način da su pojedini oblici roditeljskoga glazbenog angažmana statistički značajno povezani s pojedinim oblicima glazbenih praksi, što je u suglasju s trećom hipotezom istraživanja. T-testom za nezavisne uzorke utvrdili smo da je informiranje o glazbi putem medija statistički značajno

povezano s učestalošću pet glazbeno-socijalizacijskih aktivnosti.⁸ U svim slučajevima ispitanici koji se informiraju o glazbi putem medija učestalije prakticiraju spomenute aktivnosti od ispitanika koji ne prate glazbene teme u medijima. Sakupljanje nosača zvuka statistički je značajno povezana s učestalošću triju glazbeno-socijalizacijskih aktivnosti.⁹ Roditelji koji su angažirani u aktivnostima sakupljanja nosača zvuka značajno češće od roditelja bez kolekcionarskog angažmana prakticiraju spomenute glazbene aktivnosti s djetetom. U slučaju ozbiljnijega glazbenog angažmana roditelja nalazimo statistički značajnu povezanost s učestalošću prakticiranja puno manjeg broja glazbenih odgojnih aktivnosti.¹⁰

Muziciranje, kao najmanje raširena aktivnost roditeljske glazbene socijalizacije, statistički je značajno povezana s varijablom glazbenog obrazovanja ispitanika, što je u skladu s prvom hipotezom (Tablica 9). Najmanja je učestalost muziciranja u obiteljima u kojima ispitanici nemaju glazbenog obrazovanja, nešto veća gdje imaju informalno glazbeno obrazovanje, još je veća kad ispitanici imaju neformalno glazbeno obrazovanje, a najučestalije se svira u obiteljima gdje je roditelj formalno glazbeno obrazovan.

Tablica 9. Rezultati analize varijance pri testiranju razlika u muziciranju na instrumentima s djetetom po kategorijama glazbenog obrazovanja ispitanika

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	
glazbeno obrazovanje ispitanika	1. nikakvo	2,82	1,36	3	10,489*	1 < 3, 4 2 < 4
	2. informalno	2,97	1,19			
	3. neformalno	3,63	1,17			
	4. formalno	4,05	0,84			

* $p < 0,001$ (Tamhane T2)

⁸ Riječ je o igranju glazbenim igračkama ($t = 2,36$, $p < 0,05$), izvođenju brojlica ($t = 3,26$, $p < 0,001$), pjevanju /slušanju glazbe tijekom svakodnevnih poslova ($t = 3,93$, $p < 0,001$), muziciranju na instrumentima ($t = 2,55$, $p = 0,01$) i plesanju ($t = 2,23$, $p < 0,05$).

⁹ Gledanje animiranih filmova na temu glazbe ($t = 2,68$, $p = 0,01$), igranje glazbenim igračkama ($t = 2,74$, $p = 0,01$) i pjevanje/slušanje glazbe tijekom svakodnevnih poslova ($t = 3,45$, $p < 0,001$).

¹⁰ Pjevanje u profesionalnom zboru ($t = -2,99$, $p < 0,01$) i sviranje/pjevanje u bendu ($t = -2,56$, $p = 0,01$) statistički je značajno povezano s pjevanjem uspavanki djetetu, na način da glazbeno angažirani roditelji učestalije prakticiraju tu aktivnost. Roditelji koji sviraju/pjevaju u bendu aktivniji su i u muziciranju na instrumentima s djecom ($t = -2,96$, $p < 0,01$). Zanimljivo je da igranje edukativnih igrica, kao druga najmanje učestala aktivnost, nije statistički značajno povezano ni s jednom nezavisnom varijablom.

Gotovo identičan porast u učestalosti muziciranja nalazimo u povezanosti s brojem aktivnosti glazbenog angažmana roditelja ($F(5,328) = 4,974$, $p < 0,001$). Viša razina roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala, izražena kroz njihovo glazbeno obrazovanje i glazbenu participaciju, vodi učestalijem muziciranju s djecom kao najzahtjevnijem obliku glazbene odgojne prakse, što je u skladu s trećom hipotezom.

Postoji statistički značajna povezanost samo jednoga sociodemografskog obilježja roditelja i jednog indikatora glazbenih odgojnih praksi, što djelomično potvrđuje drugu hipotezu. Obrazovanje majke statistički je značajno povezano s gledanjem animiranih filmova na temu glazbe, na način da je najučestalije gledanje u kategoriji najmanje obrazovanih majki, a najmanje učestalo u kategoriji najobrazovanijih majki (Tablica 10).

Tablica 10. Rezultati analize varijance pri testiranju razlika u gledanju animiranih filmova na temu glazbe po kategorijama obrazovanja majke

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>
obrazovanje majke	1. trogodišnja srednja škola	4,40	0,97	3	4,671*
	2. četverogodišnja srednja škola	3,91	1,09		
	3. viša škola	4,05	1,03		
	4. fakultet	3,75	1,17		

* $p < 0,01$

Sljedeći je korak bio konstrukcija indeksa glazbenih odgojnih praksi što ga koristimo u daljnjoj statističkoj obradi kao zavisnu varijablu. Indeks je konstruiran tako što je svih deset čestica instrumenta uvršteno u aditivnu mjeru (Cronbachov $\alpha = 0,83$), pri čemu viši rezultat označava veću učestalost glazbenih aktivnosti s djecom. Taj je indikator participativnoga glazbenog kapitala statistički značajno povezan s institucionaliziranim glazbenim kapitalom ($F_{(3,288)} = 3,145$, $p < 0,05$) tako što s porastom razine glazbenog obrazovanja raste učestalost glazbenih odgojnih praksi.

Učestalost glazbenih odgojnih praksi razlikuje se i s obzirom na broj glazbenih aktivnosti (treća hipoteza) u kojima je roditelj (bio) angažiran ($F_{(5,310)} = 4,713$, $p < 0,001$). U tom smislu razlikuju se glazbeni apstinenti i ispitanici koji su angažirani u tri i više aktivnosti. Za razliku od glazbenoga, općeobrazovni institucionalizirani kapital (druga hipoteza) nije statistički značajno povezan s tim indikatorom utjelovljenog glazbenog kapitala. Nalazimo vezu samo s još dvjema varijablama koje nisu indikatori obiteljskog društvenog statusa. T-test za nezavisne uzorke pokazao je povezanost

varijable spola djeteta s učestalošću glazbenih praksi ($t = -2,52$, $p = 0,01$), na već uočeni način: roditelji češće prakticiraju glazbene aktivnosti s kćerima, negoli sa sinovima. Sljedeća značajna statistička povezanost učestalosti glazbenih aktivnosti s djecom utvrđena je s varijablom dobi djeteta ($F_{(5,307)} = 3,514$, $p < 0,01$). Roditelji najučestalije prakticiraju ponuđene glazbene aktivnosti s dvogodišnjom djecom, a u svakom sljedećem starijem godištu učestalost se smanjuje.

5.6. Posjedovanje glazbenih igračaka, igara i sredstava

Uz prethodno prikazani institucionalizirani i utjelovljeni glazbeni kulturni kapital, Bourdieu (1997) navodi i treći, objektivirani oblik. Posjedovanje materijalnih resursa u svojem smo istraživanju mjerili instrumentom sa šest čestica o (ne)posjedovanju igračaka, igara i drugih sredstava koji se koriste u glazbenoj socijalizaciji djece (Tablica 11). Distribucija rezultata otkriva natpolovično posjedovanje pet od šest glazbenih resursa. Iznimka su slikovnice na temu glazbe.

Tablica 11. Raspodjela odgovora na pitanje »Koje od navedenih igračaka/igara/sredstava ima vaše dijete?« (%)

	<i>ne</i>	<i>da</i>	<i>b o.</i>
glazbene igračke	11,11	88,30	0,58
instrumenti za djecu	13,45	85,96	0,58
zvučne slikovnice	17,84	81,29	0,88
slikovnice na temu glazbe	60,82	38,60	0,58
nosači zvuka s pjesmama za djecu	6,73	92,69	0,58
igre za razvoj glazbenih sposobnosti	36,84	62,28	0,88

Manje od jedan posto djece nema nijedno, a manje od tri posto ima samo jedno od ponuđenih glazbenih sredstava. Čak 92,70% djece posjeduje tri i više ponuđenih glazbenih materijalnih sredstava. Zaključujemo da anketirane obitelji posjeduju znatnu količinu glazbenih materijalnih resursa namijenjenih djeci. Upravo zbog sveprisutnosti materijalnih resursa za glazbenu socijalizaciju, malo je nezavisnih varijabli statistički značajno povezano s njima. Analiza na razini pojedinih čestica otkriva da su indikatori institucionaliziranoga roditeljskog glazbenog kapitala slabo povezani s pojedinim indikatorima objektiviranog kapitala. Obrazovanje majke statistički je značajno povezano s posjedovanjem četiriju glazbenih sredstava, tako što rastom obrazovne razine majke raste udio posjedova-

nja glazbenih resursa.¹¹ Obrazovanje oca statistički je značajno povezano samo s posjedovanjem zvučnih slikovnica (Cramérov $V = 0,18$, $p < 0,05$). Spomenuti nalazi samo djelomično potvrđuju drugu hipotezu istraživanja.

Nešto snažnije veze s indikatorima drugih dvaju oblika glazbenog kapitala utvrđene su kad se od instrumenta koji mjeri objektivirani glazbeni kulturni kapital formira indeks. Nova je varijabla kreirana zbrajanjem pojedinačnih posjedovanja igračaka, igara i sredstava (raspon rezultata od 0 do 6). Sukladno prvoj hipotezi, analiza ukazuje na statistički značajnu razliku između djece ispitanika s formalnim glazbenim obrazovanjem i djece onih bez ikakva glazbena obrazovanja (Tablica 12). Nadalje, veću količinu materijalnih sredstava nalazimo kod djece čije su majke završile fakultet, nego trogodišnju srednju školu, što djelomično potvrđuje drugu hipotezu. Također, količina materijalnih sredstava veća je u obitelji gdje su roditelji bili glazbeno angažiraniji, što je u skladu s trećom hipotezom.

Tablica 12. Rezultati analize varijance pri testiranju razlika u količini materijalnih glazbenih resursa po kategorijama glazbenoga i općeg obrazovanja, vrste srednje škole te broja glazbenih aktivnosti roditelja

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	
glazbeno obrazovanje ispitanika	1. nikakvo	4,29	1,31	3	4,943*	1 < 4
	2. informalno	4,82	1,42			
	3. neformalno	4,73	1,10			
	4. formalno	5,14	0,99			
obrazovanje majke	1. trogodišnja srednja škola	4,07	1,52	3	3,456*	1 < 4
	2. četverogodišnja srednja škola	4,40	1,34			
	3. viša škola	4,69	1,09			
	4. fakultet	4,66	1,19			
broj glazbenih roditeljskih aktivnosti	1. nijedna	4,03	1,49	5	6,634**	2 < 3, 4, 5
	2. jedna	3,84	1,52			
	3. dvije	4,47	1,20			
	4. tri	4,70	1,11			
	5. četiri	4,94	1,08			
	6. pet i više	5,11	1,17			

* $p < 0,01$; ** $p < 0,001$

¹¹ Riječ je o sljedećim varijablama: glazbene igračke (Cramérov $V = 0,17$, $p < 0,05$), dječji instrumenti (Cramérov $V = 0,17$, $p < 0,05$), zvučne slikovnice (Cramérov $V = 0,18$, $p < 0,05$) i slikovnice na temu glazbe (Cramérov $V = 0,17$, $p < 0,05$).

Istodobno, statistički značajnu vezu nalazimo između učestalosti roditeljskog slušanja klasične glazbe s djecom, kao indikatora utjelovljenoga glazbenog kapitala, i količine materijalnih glazbenih resursa koje dijete posjeduje (Tablica 13). Djeca kojima roditelji nikada ne puštaju klasičnu glazbu imaju manje glazbenih resursa od preostale djece.

Tablica 13. Rezultati analize varijance pri testiranju razlika u količini materijalnih glazbenih resursa po kategorijama puštanja klasične glazbe djetetu

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	
učestalost puštanja klasične glazbe djetetu	1. nikada	3,77	1,51	4	11,314*	1 < 2, 3, 4, 5
	2. rijetko	4,53	1,22			
	3. ponekad	4,80	0,99			
	4. često	4,91	1,09			
	5. stalno	5,15	0,99			

* $p < 0,001$ (Tamhane T2)

6. Rasprava

U ovom je istraživanju problematizirana povezanost roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala i glazbene socijalizacije djece rane i predškolske dobi. Oslanjajući se na Bourdieuove teorijske postavke, postavili smo hipoteze o utjecaju institucionaliziranog i utjelovljenoga kulturnog kapitala roditelja na transmisiju glazbenog kapitala na njihovu djecu.

U analizi institucionaliziranoga roditeljskog kulturnog kapitala utvrđeno je da su oba njegova indikatora, opće i glazbeno obrazovanje, podjednako zastupljeni. Naime, gotovo je identičan udio roditelja koji imaju višu i visoku razinu općeg obrazovanja i onih koji imaju neku razinu neformalnoga ili formalnoga glazbenog obrazovanja. No, statistički značajna povezanost između tih dviju varijabli postoji samo kad je riječ o ženskom dijelu uzorka (majke). Budući da se glazbeno obrazovanje najčešće odvija u razdoblju djetinjstva i rane mladosti osobe te na poticaj roditelja, istovjetni rodni obrazac pojavljuje se i u sljedećoj stepenici međugeneracijske glazbene transmisije. Anketirani roditelji češće puštaju glazbu za djecu te učestalije prakticiraju veći broj glazbenih odgojnih aktivnosti s kćerima nego sinovima. To se uklapa u Donnatovu tezu (Donnat, 2001, prema Christin, 2010) da je feminizirana glazbena socijalizacija posljedica uvjerenja roditelja da

je participacija u umjetničkim aktivnostima primjerenija djevojčicama nego dječacima, što bi svakako valjalo dodatno istražiti. Analiza utjelovljenoga glazbenog kulturnog kapitala roditelja otkriva da su gotovo svi ispitanici (bili) barem pasivno glazbeno angažirani. Udio angažiranih osipa se u zahtjevnijim oblicima glazbenog angažmana. Utvrđena je statistički značajna povezanost institucionaliziranoga i utjelovljenoga glazbenog kapitala ispitanika, jer porastom obrazovne razine, raste broj glazbenih aktivnosti u kojima su ispitanici (bili) angažirani.

Analiza veze institucionaliziranoga kulturnog kapitala roditelja i dječjega utjelovljenog glazbenog kulturnog kapitala, mjenjenog namjernom glazbenom socijalizacijom djece, odnosno njihovim uključivanjem u glazbene radionice, dovela je do proturječnih rezultata. Postoji statistički značajna povezanost s indikatorom roditeljskoga općeg obrazovanja, ali ne i s indikatorom glazbenog obrazovanja. Glazbeno obrazovanje roditelja nije statistički značajno povezano s tim oblikom formalne glazbene socijalizacije djece što nije u suglasju s prvom hipotezom. Zašto roditelji sa završenom osnovnom i srednjom glazbenom školom ne uključuju svoju djecu predškolske dobi u glazbene radionice više od ostalih roditelja? Nameće nam se nekoliko pretpostavki koje bi valjalo provjeriti u daljnjim istraživanjima. Najprije, roditelji smatraju da su djeca predškolske dobi premalena, zato bi s njihovim uključivanjem u neki formalni oblik glazbene poduke htjeli pričekati do osnovne škole. Potom, roditelji nemaju povjerenja u kvalitetu glazbenih radionica, odnosno uvjereni su da i oni sami mogu razvijati glazbene sposobnosti svoje djece. I konačno, uključivanje izostaje zbog izvanjskih zapreka, primjerice, prostorne udaljenosti glazbenih radionica, roditeljskog nedostatka vremena, visoke cijene upisnine i slično.

Istodobno je uključivanje djece u glazbene radionice povezano s majčinim, ali ne i s očevim općim obrazovanjem, čime je djelomično potvrđena druga hipoteza. Sukladno nalazima prethodnih istraživanja (Van Eijck, 1997; DiMaggio, 2004, prema Willekens i Lievens, 2014), ključnu ulogu u ovom vidu kulturne transmisije nema očevo status. Čini se da je utjecaj majke na uključivanje djece u glazbene radionice najprimjerenije objasniti iz diskursa rodnih obrazaca raspodjele poslova vezanih uz dijete ove dobi, utvrđenih unutar istraživanja sociologije roda i sociologije djetinjstva (Tomić-Koludrović i Lončarić, 2006; Bijelić, 2011; Ivković, Boneta i Kanjić, 2014). Roditeljski glazbeni angažman također nije povezan s uključivanjem djece u glazbene radionice, što smo pretpostavili u trećoj hipotezi. Nepo-

stojanje statistički značajne veze između tih varijabli, uočene u prethodnim istraživanjima (Custodero i Johnson-Green, 2003, prema Barrett, 2009), navodi nas na zaključak da pohađanje glazbenih radionica očito nije aktivnost koju glazbeno angažirani roditelji doživljavaju kao oblik jačanja participativnoga glazbenog kapitala djece te dobi.

Intenzitet neformalne glazbene transmisije utjelovljenog kapitala u obiteljskom domu varira ovisno o sadržaju koji se prenosi. Slušanje dječje glazbe u krugu obitelji sveprisutno je, pa zaključujemo da je dio poželjnog obrasca djetinjstva i roditeljstva u anketiranoj populaciji. To ima za posljedicu da s tom aktivnošću nije statistički značajno povezana nijedna statusna varijabla. Za razliku od općeprihvaćenog slušanja dječje glazbe, puštanje klasične glazbe djetetu, povezano je, doduše slabo, s obama indikatorima glazbenoga kulturnog kapitala roditelja, što je u suglasju s prvom i drugom hipotezom. Glazbeno obrazovaniji roditelji te roditelji s višom razinom općeg obrazovanja djeci češće puštaju klasičnu glazbu. Riječ je o jedinom indikatoru glazbene socijalizacije u kojem je registriran utjecaj obrazovne razine oca, ali ne i majke. Ta se iznimka također daje uklopiti u kontekst rodne raspodjele poslova oko brige za dijete rane i predškolske dobi u obitelji. Majka je angažiranija u svim dimenzijama (glazbene) socijalizacije djece te dobi, a uloga oca postaje važnijom u području u kojem njegovo uključivanje potencijalno poprima burdjevovsku funkciju distinkcije (klasična glazba).

Različiti oblici glazbene socijalizacije djece u obiteljskom domu prisutni su u većini obitelji. Sve su aktivnosti, osim muziciranja na instrumentima, razmjerno raširene pa se nameće zaključak da se one podrazumijevaju kao dio poželjnog roditeljstva u odnosu na djecu rane i predškolske dobi. Oba oblika roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala, institucionalizirani, mjereno glazbenim obrazovanjem, i utjelovljeni, mjereno glazbenim angažmanom, utječu na učestalije prakticiranje glazbenih odgojnih aktivnosti s djecom, čime su potvrđene prva i treća hipoteza istraživanja. Glazbeni angažman roditelja povezan je s gotovo identičnim varijablama kao i roditeljsko glazbeno obrazovanje. On ne utječe na uključivanje djece u glazbene radionice, ali utječe na učestalost roditeljskih glazbenih odgojnih praksi. Roditelji s bogatijim glazbenim kulturnim kapitalom češće s djecom provode zahtjevnije glazbene aktivnosti (npr., muziciranje na instrumentima). No, za razliku od roditeljskoga glazbenog obrazovanja, glazbeni angažman nije povezan s učestalošću slušanja klasične glazbe s djecom. Zanimljivo je da

broj roditeljskih glazbenih odgojnih aktivnosti opada s odrastanjem djeteta, što upućuje na to da roditelji smatraju kako djeca neke glazbene aktivnosti (npr., brojalice i uspavanke) s vremenom prerastaju. Rezultati ne sugeriraju da je smanjenje tih aktivnosti kompenzirano učestalijim prakticiranjima drugih ponuđenih aktivnosti, primjerice slušanjem klasične glazbe, a ostaje otvoreno pitanje jesu li one kompenzirane uvođenjem novih aktivnosti.

Indikativna je povezanost općeg obrazovanja majke i gledanja animiranih glazbenih filmova, što proturječi drugoj hipotezi istraživanja. Objašnjenje opadanja učestalosti gledanja glazbenih animiranih filmova s porastom obrazovne razine majke nalazimo u konceptu »superdjeteta« (Beck-Gernsheim, 1992, prema Tomanović, 2004), koji je prihvaćeniji u obrazovanijem dijelu populacije. Koncept uključuje ideju doziranog gledanja TV programa, zbog zabrinutosti za štetan utjecaj TV-a na rani razvoj djeteta. Objašnjenje veće učestalosti gledanja animiranih filmova u obiteljima slabije obrazovanih roditelja možemo naći i u pretpostavci da takvi roditelji, zbog niže razine vlastitog kulturnog kapitala u odnosu na obrazovanje roditelje, ne mogu realizirati poželjnu roditeljsku ulogu u tzv. višim razinama umjetničkog angažmana, pa to kompenziraju u onim aktivnostima s djetetom koje su im dostupnije.

Obitelji anketiranih ispitanika posjeduju i znatnu količinu materijalnih resursa namijenjenih glazbenoj socijalizaciji djece. I u indikatorima objektiviranoga glazbenog kapitala nalazimo veću ulogu majčinoga institucionaliziranog kulturnog kapitala od očevoga. Primjerice, posjedovanje čak četiriju materijalnih glazbenih resursa raste s porastom opće obrazovne razine majke, a samo jednoga s obrazovnom razinom oca. Uočena brojnija statistički značajna povezanost varijable majčinog od očevog obrazovanja s posjedovanjem pojedinih materijala za glazbenu socijalizaciju djeteta uklapa se u nalaze o važnijoj ulozi majke u transmisiji kulturnog kapitala (Van Eijck, 1997; Christin, 2010). Navedene rezultate valja staviti u prethodno spomenuti kontekst rodne raspodjele ispunjavanja roditeljskih odgojnih uloga. Poslovi vezani uz poticanje razvoja umjetničkih potencijala djeteta, brigu oko didaktičke dimenzije odgoja i kupovanja igračkaka, kao i većina ostalih poslova vezanih uz brigu o djetetu rane i predškolske dobi, još su uvijek poslovi koje uglavnom obavljaju majke.

U konačnici, na broj glazbenih igračkaka razmjerno slabo utječu glazbeno obrazovanje (prva hipoteza) i obrazovna razina (druga hipoteza) roditelja, a najviše, ali još uvijek vrlo ograničeno, roditeljsko glazbeno iskustvo

(treća hipoteza). Nalaz da ispitanici koji su u životu (bili) više povezani s glazbom kupuju svojoj djeci više materijalnih resursa uklapa se i u Reevesove nalaze (Reeves, 2015). Objašnjenje malih razlika u posjedovanju glazbenih materijala za djecu između glazbeno »ozbiljno« i glazbeno slabije angažiranih roditelja hipotetički možemo naći u podcjenjivanja »neozbiljnih« oblika glazbe među tim roditeljima.

Nevelike razlike u količini glazbenih igračaka, igara i sredstava između djece koja dolaze iz obitelji različitoga društvenog statusa sugeriraju zaključak o općoj proširenosti roditeljske težnje da osiguraju svojoj djeci pristojno i primjereno glazbeno okruženje u djetinjstvu. Osigurati glazbene materijalne resurse, koji su u doba komercijalizacije djetinjstva lako dobavljivi i cjenovno pristupačni, dio je poželjnog obrasca suvremenog roditeljstva. Iznimno malo anketiranih roditelja nije se uklopilo u ovaj obrazac. Posjedovanje (glazbenih) igračaka očito je povezano s modernom koncepcijom djeteta i djetinjstva, odnosno stvaranjem zasebnog »svijeta djetinjstva« oko čijeg je oblikovanja izrasla cijela industrija novih proizvoda, sadržaja i aktivnosti. U novom konceptu djetinjstva obrazovanje djeteta postaje jednom od glavnih zadaća roditelja, a cilj obrazovanja je stvaranje »superdjeteta«. Dijete postaje »roditeljski projekt« (Tomanović, 2004), a od roditelja se očekuje da čini sve što je moguće na korist svog djeteta. Jedan je od načina realizacije roditeljske uloge osiguravanje djetetu što više dječjih glazbenih proizvoda koje tržište nudi. Možemo zaključiti da posjedovanje glazbenih igračaka u anketiranoj populaciji nije indikator društvenog diferenciranja obitelji.

Veza učestalosti roditeljskog slušanja klasične glazbe s djecom i količine materijalnih glazbenih resursa koje dijete posjeduje nije u potpunom suglasju s Bourdieuovom tezom o klasičnoj glazbi kao distinktivnom elementu koja odvaja elitu od puka. Naime, razlike u broju igračaka pojavljuju se između onih koji nikada ne slušaju klasičnu glazbu i svih ostalih, bez obzira na učestalost slušanja. No, primjetno je da što se učestalije sluša klasična glazba s djetetom, to više igara, igračaka i sredstva za razvoj glazbenih sposobnosti dijete posjeduje. Ako obrnemo poziciju varijabli, onda vidimo da ovaj vid roditeljske glazbene socijalizacije uopće ne nalazimo u ispitanika čija djeca imaju samo jednu igračku. Očito postoji, iako ne pretjerano jaka, veza između količine glazbenih igrački i igara koje dijete posjeduje i namjerne glazbene socijalizacija djece u okvirima klasične glazbene kulture u toj dobi.

7. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost triju oblika glazbenoga kulturnog kapitala roditelja djece rane i predškolske dobi te istražiti učestalost njihovih odgojnih praksi u području glazbe koje prakticiraju s djecom u obiteljskom domu. Istraživanje glazbene socijalizacije otkrilo je, doduše slabu, povezanost između institucionaliziranoga i utjelovljenoga roditeljskog glazbenog kapitala i glazbene socijalizacije djece rane i predškolske dobi. Značajka glazbene socijalizacije jest da se ona zbiva unutar rodni obrazaca feminizacije ranog roditeljstva.

Postojanje statističkih značajnih veza razine obrazovanja majki i indikatora glazbene socijalizacije djece objašnjavamo dvama razlozima. Prvi, u duhu Bourdieua, da je rast aspiracija u obrazovanih majki način društvene promocije vlastite djece. Budući da se ista veza samo sporadično pojavljuje kod očeva, možemo zaključiti da je uloga majke važnija u prijenosu kulturnog kapitala na djecu rane i predškolske dobi. Drugi razlog, koji smatramo čak i važnijim od prethodnoga, jest rodna podjela roditeljskih zadaća u odgoju djece rane i predškolske dobi. Naime, majke realiziraju ulogu poželjnog majčinstva preuzimanjem brige za veliku većinu aktivnosti djeteta te dobi.

Ipak, na glazbene odgojne prakse i posjedovanje materijalnih resursa u većoj mjeri utječu glazbeno obrazovanje i glazbeni angažman od općeg obrazovanja roditelja. Roditeljsko glazbeno obrazovanje i njihov glazbeni angažman povezani su s pojedinim indikatorima utjelovljenog i objektiviranog kapitala njihove djece. Primjerice, glazbeno obrazovaniji roditelji djeci češće puštaju klasičnu glazbu i češće muziciraju s njima na instrumentima, učestalije prakticiraju aktivnosti glazbene odgojne prakse, a djeca im posjeduju više glazbenih materijalnih resursa. Možemo zaključiti da u glazbenoj socijalizaciji djece rane i predškolske dobi roditeljsko glazbeno obrazovanje i njihov glazbeni angažman imaju veću ulogu od općeg obrazovanja. Nadovezuje li se na taj obrazac i roditeljsko uvjerenje da su djeca te dobi još premalena da bi apsorbirala kulturni kapital te da će to biti moguće tek kretanjem u školu – ostaje pitanjem za neko buduće istraživanje.

Iznesene rezultate i zaključke treba uzeti s određenom dozom zadržske zbog nekoliko ograničenja provedenog istraživanja. Prvo je vezano uz prigodni uzorak istraživanja, ali i obuhvaćanje isključivo roditelja djece rane i predškolske dobi koja pohađaju vrtić. Budući da je upisivanje u vrtić istodobno i oblik osnaživanja dječjega kulturnog kapitala pred ulazak u školu,

valjalo bi istražiti koje su značajke glazbenoga kulturnog kapitala i glazbene socijalizacije roditelja čija djeca ne pohađaju vrtić. Sljedeće je ograničenje vezano uz roditeljsku obrazovnu strukturu, jer je anketom obuhvaćen zanemariv postotak ispitanika s najnižom razinom obrazovanja. Stoga je izostala mogućnost provjere različitosti kulturnog kapitala kroz dimenziju većih socioekonomskih razlika. Treće ograničenje vezano je uz činjenicu da su istraživanjem obuhvaćeni roditelji koji žive u većem urbanom naselju. Pitanje je razlikuju li se utvrđeni obrasci glazbene socijalizacije djece od onih u manjim, pogotovo u ruralnim naseljima. Četvrto je ograničenje vezano uz razinu modernizacije regije u kojoj žive ispitanici. Primorsko-goranska županija i grad Rijeka su, usprkos deindustrijalizaciji u tranzicijskom razdoblju, u hrvatskim okvirima, modernizacijski iznadprosječno razvijeni. Budući da su istraživanja utvrdila značajnu razliku u kulturnim obrascima susjednih hrvatskih regija (Boneta i Banovac, 2007), utemeljeno je pretpostaviti da razlike između pojedinih regija postoje i u shvaćanju i prakticiranju roditeljstva, u međugeneracijskim odnosima i glazbenoj socijalizaciji djece.

LITERATURA

- Barone, Carlo (2006). »Cultural Capital, Ambition and the Explanation of Inequalities in Learning Outcomes: A Comparative Analysis«, *Sociology*, 40 (6): 1039–1058. doi: 10.1177/0038038506069843
- Barrett, Margaret S. (2009). »Sounding lives in and through music: A narrative inquiry of the 'everyday' musical engagement of a young child«, *Journal of Early Childhood Research*, 7 (2): 115–134. doi: 10.1177/1476718X09102645
- Becker, Birgit (2010). »The Transfer of Cultural Knowledge in the Early Childhood: Social and Ethnic Disparities and the Mediating Role of Familial Activities«, *European Sociological Review*, 26 (1): 17–29. doi: 10.1093/esr/jcn081
- Becker, Birgit (2014). »How often do you play with your child? The influence of parents' cultural capital on the frequency of familial activities from age three to six«, *European Early Childhood Education Research Journal*, 22 (1): 4–13. doi: 10.1080/1350293X.2013.865355
- Bennett, Tony, Savage, Mike, Silva, Elizabet, Warde, Alan, Gayo-Cal, Modesto i Wright, David (2009). *Culture, Class, Distinction*. London: Routledge.
- Bijelić, Nataša (2011). *Muškarci i rodna ravnopravnost u Hrvatskoj. Rezultati istraživanja IMAGES –International Men and Gender Equality Survey*. Zagreb: CESI.
- Blossfeld, Hans-Peter (2009). »Educational Assortative Marriage in Comparative Perspective«, *Annual Review of Sociology*, 35: 513–530. doi: 10.1146/annurev-soc-070308-115913

- Boneta, Željko i Banovac, Boris (2007). »Religioznost i nacionalizam na hrvatskoj periferiji – veliki scenariji za male zajednice«, *Migracijske i etničke teme*, 23 (3): 163–184.
- Bourdieu, Pierre (1977). »Cultural Reproduction and Social Reproduction«, u: Jerome Karabel i Albert H. Halsey (ur.). *Power and Ideology in Education*. New York: Oxford University Press, str. 56–69.
- Bourdieu, Pierre (1997). »The forms of capital«, u: Albert H. Halsey, Philip Brown, Hugh Lauder i Amy S. Wells (ur.). *Education, Culture, Economy, and Society*. New York: Oxford University Press, str. 46–58.
- Chan, Tak Wing i Goldthorpe, John H. (2007) »Social Stratification and Cultural Consumption: Music in England«, *European Sociological Review*, 23 (1): 1–19. doi: 10.1093/esr/jcl016
- Christin, Angèle (2010). *Gender and Highbrow Cultural Participation in the United States*. Princeton: Princeton University.
- Frønes, Ivar (2016). *The Autonomous Child. Theorizing Socialization*. Dordrecht: Springer.
- Ivković, Željka, Boneta, Željko i Kanjić, Sandra (2014). »'Dijete kao projekt' vs 'daj dite materi': orodnjenost roditeljske brige o djeci«, *Sociologija*, 56 (4): 495–505. doi: 10.2298/SOC1404495I
- James, Allison (2013). *Socialising Children*. London: Palgrave Macmillan. doi: 10.1057/9781137317339
- Kalmijn, Matthijs (1998). »Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends«, *Annual Review of Sociology*, 24: 395–421
- Kraaykamp, Gerbert i Van Eijck, Koen (2010). »The intergenerational reproduction of cultural capital: A threefold perspective«, *Social Forces*, 89 (1): 209–231. doi: 10.1353/sof.2010.0087
- Mohr, John W. i DiMaggio, Paul (1995). »The Intergenerational Transmission of Cultural Capital«, *Research in Social Stratification and Mobility*, 14 (1): 167–199.
- Nagel, Ineke (2010). »Cultural participation between the ages of 14 and 24: Intergenerational transmission or cultural mobility?«, *European Sociological Review*, 26 (5): 541–556. doi: 10.1093/esr/jcp037
- Plavšić, Marlena i Diković, Marina (2016). »Stavovi studentica i studenata prema formalnom obrazovanju, neformalnom i informalnom učenju«, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18 (1): 90–102. doi: 10.15516/cje.v18i1.1336
- Reeves, Aaron (2015). »'Music's a Family Thing': Cultural Socialisation and Parental Transference«, *Cultural Sociology*, 9 (4): 493–514. doi: 10.1177/1749975515576941
- Sullivan, Alice (2002). »Bourdieu and Education: How Useful Is Bourdieu's Theory for Researchers?«, *The Netherlands' Journal of Social Sciences*, 38 (2): 144–166.
- Sullivan, Alice (2003). *Cultural Capital, Rational Choice and Educational Inequalities*. London: Institute of Education.
- Tanner, Julian, Asbridge, Mark i Wortley, Scot (2008). »Our favourite melodies: Musical consumption and teenage lifestyles«, *The British Journal of Sociology*, 59 (1): 117–144. doi: 10.1111/j.1468-4446.2007.00185.x

- Ter Bogt, Tom F. M., Delsing, Marc J. M. H., Van Zalk, Maarten, Christenson, Peter G. i Meeus, Wim H. J. (2011). »Intergenerational Continuity of Taste: Parental and Adolescent Music Preferences«, *Social Forces*, 90 (1): 297–319. doi: 10.1093/sf/90.1.297
- Tomanović, Smiljka (2004). »Sociologija o detinjstvu i sociologija za detinjstvo«, u: Smiljka Tomanović (ur.). *Sociologija detinjstva. Sociološka hrestomatija*. Beograd: Zavod za nastavna sredstva i udžbenike, str. 7–48.
- Tomić-Koludrović, Inga i Lončarić, Danijela (2006). »Promjene rodni uloga u procesima modernizacije: usporedba Austrije i Hrvatske«, *Acta Iadertina*, 3: 55–71.
- Van Eijck, Koen (1997). »The impact of family background and educational attainment on cultural consumption: A sibling analysis«, *Poetics*, 25 (4): 195–224. doi: 10.1016/S0304-422X(97)00017-X
- Willekens, Mart i Lievens, John (2014). »Family (and) culture: The effect of cultural capital within the family on the cultural participation of adolescents«, *Poetics*, 42 (1): 98–113. doi: 10.1016/j.poetic.2013.11.003

Forms of Parental Musical Cultural Capital and Musical Socialisation of Early and Preschool Age Children

Željko BONETA, Akvilina ČAMBER TAMBOLAŠ, Željka IVKOVIĆ
Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
zeljko@ufri.hr, akvilinact@uniri.hr, zeljka.ivkovic@uniri.hr

Sociological research of the intergenerational transmission of cultural capital, inspired by Bourdieu's theory of cultural reproduction, has been frequent since the 1990s. The focus was typically put on the analyses of the influence of parental cultural capital on school-age children. This article examined the relationship between parental musical cultural capital and musical socialisation of the age group which has been overlooked in the previous research – children of early and preschool age. Bourdieu's thesis of three forms of cultural capital is operationalised in the field of music. While parents' general and musical education were used as indicators of parents' institutionalised musical cultural capital, parents' and children's musical engagement and parental musical education practice served as indicators of the embodied musical cultural capital. Family material musical resources used in the process of musical socialisation were utilised as indicators of the objectified musical cultural capital. The survey was conducted in 2013 on a sample of parents whose children attended kindergartens in the Croatian city of Rijeka (N = 342). In most families, the practice of performing musical activities with children and the possession of musical resources that enable these activities were frequent, but the children's involvement in extracurricular

music activities outside the kindergarten was very limited. Weak associations were found between parental education (general and musical), forms of parental musical educational practices and the possession of material musical resources. The transmission of the musical cultural capital was somewhat more strongly associated with the musical education of parents and the past or current parental musical engagement than with parental general education. In conclusion, musical socialisation of the children of that age does not have, in Bourdieu's sense, a distinctive function in the transmission of cultural capital. Instead, it takes place within the gendered pattern of care for the children of early and preschool age, where the mother is more engaged in all dimensions of (musical) socialisation than the father.

Key words: parental musical cultural capital, children's musical socialisation, embodied musical cultural capital, objectified musical cultural capital, institutionalised musical cultural capital